

Tårnbor*g*

Af malermester *H. Christensen*

Tårnbor*g* ligger på et højdedrag ved Korsør Nor, mod syd og vest omgivet af noret, mod nord begrænset af den nu udtørrede Halseby sø, kun mod øst har næsset været forbundet med det øvrige land, forsvarsmæssig set et godt sted at bygge en borg. Egnen her omkring noret har været bebygget lige fra ældre stenalder, yngre stenalder, vikingetid, ligeledes vidner de gamle landsbynavne som Hulby, Halseby, Frølunde og Svendstrup om tidlig bebyggelse.

Om selve Tårnbor*g* ved vi ikke ret meget, vi ved ikke, hvem der har bygget borgen, eller hvornår den er bygget, man har gættet på Valdemar den Store, og nogle mener, at Svend Grate har anlagt de første befæstninger her, for Saxo skriver, at da Svend Grate fik lidt fred i riget, opførte han befæstninger på begge sider af Storebælt mod venderne, men at venderne senere ødelagde dem. Mon ikke disse befæstninger snarere har ligget ved Skælskør fjord, for overfarten fra Sjælland til Fyn og Sønderjylland gik den gang over Skælskør; byen ved den lange smalle fjord lå temmelig godt beskyttet mod fjender. Vejen fra Skælskør gik gennem Midt-sjælland til Ringsted (Sjællands landsting og kongehyldningens by) og fra Ringsted videre mod Lejre og Roskilde. Kongerne rejste ad denne vej, og i nogle glimt får vi lidt at vide om, hvor vejen gik. I Alsted skov faldt Magnus d. Gode af hesten og døde senere år 1047. Da Svend Estridsøn var død i Slesvig 1074, kom hans lig gennem Topshøj skov. I

Tårnbor g

Egeslevmagle stadfæster Erik Lam 1140 Næstved-munkenes privilegier.

På Valdemar den Stores tid syntes der ikke at have været beboelse nær ved noret eller på halvøen Halsskov; grunden er vel vundernes plyndringer; jord og skove har vist tilhørt kongen.

„Hylleminde“ dette stridens æble for lokale historikere i Vestsjælland. Saxo fortæller jo om en kamp mellem Absalon og vendere ved Hylleminde, men fortæller intet om, hvor Hylleminde ligger, og navnet kendes ikke mere. Nogle vil mene, at det har været ved Bisserup, andre, at det har været ved Næsbystrand, ved Vaarby-åens udløb, men Saxos beskrivelse af forholdene synes bedre at passe her ved noret. „Minde“ er jo et gl. ord for udløbet fra en fjord eller et nor, og „Hyl“ kan stamme fra Hulby, der i Valdemar Sejrs jordebog skrives „Hylby“. (Hylleminde kan være udløbet fra Hylby Nor).

Om kampen fortæller Saxo, at Absalon lå med 3 skibe ved indløbet til noret, medens 3 andre skibe var løbet ind i noret for at laste brænde, men ved pludseligt indtrædende lavvande blev de stikkende fast i mudderet.

Absalon hørte bulder og skrål og så, at 9 vendiske skibe var på vej ind i noret. For at gøre sine skibe klar til kamp måtte han kappe sine ankertove; han fik afskåret et af de vendiske skibe, hvorefter de andre flygtede ud af noret; det angrebne skib flygtede ind i noret, og venderne gemte sig i „Bjørnekærsskoven“, hvor bønderne siden fandt og dræbte dem.

Navnet „Bjørneskoven“ er forsvundet, og der har været ledt efter det flere steder, men det må jo ligge nær ved noret. Nordøst for den nu udtørrede del af noret findes et

bjørnenavn, nemlig Bjørnskilde (omtales 1744); vandet fra kilden søgte mod noret, og at dømme efter den mørke jord har her engang været kær og skov, så mon ikke Bjørnekærskoven" har ligget her; lidt syd for lå Gneverskoven og Gneverskovskæret. I det hele taget var egnen omkring noret den gang skovrig i modsætning til det øvrige Vestsjælland, så her har været let for Absalons skibe at skaffe sig brænde.

Absalon har sikkert med sine skibe ligget inde i noret i læ af øerne Maglø, Lilleø og Egø; derfor har venderne ikke kunnet se hans skibe, før de kom ind i noret. Havde der nu været et Tårnburg eller et befæstet sted i noret med havn, havde Absalon sikkert sejlet dertil, og venderne har nok også vidst, at der intet forsvar var, siden de så trygt er sejlet ind i noret.

Første gang vi hører noget om Tårnburg, er så vidt mig bekendt i Valdemar Sejers Jordebog 1231; der står: Taarnburg Halsæby og Bræknæs, som er givcet for Andworscogh: Da Valdemar den Store grundlagde Antvorskov kloster, var jorden der Kongelev, og kongen måtte da i bytte give af sin egen arvelod. (Kongelev måtte ikke sælges eller gives bort).

I året 1252 skødede kong Abel til Antvorskov kloster noget gods i Skørpinge og Halkevad mølle samt sin skov i Sørbymagle, Hans Majestæt og Kronen fik som vederlag en skov i Hals (Halsskov) og et stykke jord i Halseby. Muligvis har dette mageskifte noget at gøre med Tårnburg.

Første gang vi hører en konge udstede en kundgørelse fra Tårnburg er 5. juni 1254; kong Kristoffer den Første tager Antvorskov kloster under sin beskyttelse.

Tredie påskedag 1259: Kong Kristoffer den I. befaler gejstligheden i Halland at genoptage gudstjenesten.

Tårnbor g

April 5. 1268: Erik 5. Glipping: Tager Esrom kloster under sin beskyttelse.

Juni 30. 1283: Erik 5. Glipping tillader biskop Jens I af Reval at bygge en mølle. — (Disse kundgørelser er udstedt på Tårnbor g).

1289 iflg. Esrom klostres årbøger: Blev borgen og kirken afbrændt af nordmændene, Marsk Stig og de fredløse (samme skæbne fik Skælskør).

1300: Erik den 6. Menved og den norske kong Håkon skulle mødes i Tårnbor g til vor Frues himmelfart (15. august) for at forhandle om fred. (Mødet kom vist ikke i stand).

1306: Der berettes om kamp med nordmændene ved Tårnbor g, mange nordmænd skal være faldet og druknet.

1308: Tårnbor g, dagen efter Mikkelsdag: kong Erik den 6. Menved pålægger rådet i Lübeck at betale det beløb, staden skal erlægge til kongen; samme år afholder kongen „danehof“ på Tårnbor g.

1315 Januar 15.: Kongen udsteder kvittering til rådet i Lübeck for modtagelse af stadens værnescat.

1316: Kong Erik 6. Menved fastsætter den told, borgerne i de hollandske byer Harderwijk og Zutphen skal betale på Skånemarkedet; fremdeles når de besøger andre danske byer med deres varer, at de i Tårnbor g skal betale en lignende told som i Nyborg, at de for hver pakke linned skal betale en halv mark kobberpenge, og af hvad de sælger i Slagelse og Roskilde skal betale en ørtug kobberpenge, som kaldes torve-ørtug. Borgerne i byen Deventer (Holland) for tilsvarende privilegier for klæde, som skal fortoldes i Nyborg og Tårnbor g.

1322: Tingsvidner af Flakkebjærg Herredsting: Knud kaldet Juul og Jakob kaldet Skaal, den herre kongens fogeder på Tårnborg.

Tårnborg 16. august 1323: Kong Kristoffer den II. til-dømmer Hr. Niels Brok hans gods i Lysholt. — Givet i Tårnborg med præsten Hr. Povl som vidne.

1326: Skåninger og sjællændere gjorde oprør mod Kristoffer den II. (Kristoffer uden land), indtog Tårnborg og tog Kristoffers søn, Erik, til fange.

Valdemar den III. Atterdag erobrede Tårnborg slot 1346. (Rimeligvis fra holstenerne).

Det er det lidet, som middelalderlige dokumenter fortæller os om livet på Tårnborg, dog et lille stykke af Danmarks historie.

I ly af sin befæstning er Korsør nu vokset op, og Tårnborgs rolle er udspillet. Kong Erik af Pommern gav 1441 Korsørs borgere tilladelse til at nedbryde borgen; fra den tid stammer følgende udtalelse: „Den tid vi brød Thornburgh op, og skulle bygge Korsør, som vi gjorde og endnu gør.

Kong Kristian den I. gav 1459 Korsørs borgere „kronens gamle ladegård liggende ved Tårnborg.

Korsørs borgere tog det hele med fra Tårnborg, undtagen kampestensfundamenterne, og takket være dem kan vi se borgens størrelse. Selve den befæstede borg har ligget på en høj vest for kirken; den har bestået af et firkantet tårn ca. 8×8 m. Omgivet af en ringmur ca. 30×30 m. Ruinerne blev fredet 1891 og i 1894 undersøgt af Nationalmuseet, som fandt middelalderlige lerkar og metaldele samt mønter fra Kristoffer den Andens tid; tårn og ringmur har været opført af munkesten, murtykkelsen har været ca. 1,60 m. Langs ringmurens indre sider fandtes fundamenter af lettere byg-

*Tårnbor*g

---

ninger, flere steder fandtes velbevaret brolægning. Indgangen har været i borgens østside over mod kirken.

At borgen er anlagt på kongebud er der ingen tvivl om, for at sikre overfarten til Fyn og som et sted, hvor kongen kunne opholde sig under ugunstige vejrforhold på bæltet. Det ses også, at kongerne, og vel især Erik Menved, har opholdt sig en del her på Tårnbor

g. De små lokaliteter, der kan have været på selve borgen, har vel nærmest været for det faste mandskab på borgen; der må have været andre bygninger for kongen og hans hofholdning, og kirkebetjent Karl Nielsen oplyser da også, at der på kirkegården ca. 15 m fra kirkens nordside og parallelt med denne findes et kampestensfundament i jorden af meget store sten, som han nødigt går i gang med, når der skal kastes en grav her; desuden er jorden fuld af gl. murpuds og murstensbrokker, en enkelt gang er et par munkesten fundet på plads i fundamentet; også på kirkens sydside er jorden fuld af murbrokker.

Ladegården siges at have ligget nordvest for borgen, og endnu i 1744 kaldes marken her for Ladegårdsmarken.

Kirken: Dens ældste del er skibet, som er senromansk, også bygget af munkesten og menes opført i tiden fra 1200—1250, og sikkert bygget som borgkirke, så mon ikke kirke og borg er nogenlunde lige gamle, da byggemåden synes at være den samme. Kirken er den største landsbykirke i Sorø amt; sognet menes udskilt fra Vemmelev sogn.

Af det foregående så man, at Erik Menved gav de hollandske købmænd besked om, at de skulle lægge ind til Tårnbor

havde jo handelshus i Slagelse).

Overfarten til Fyn gik efterhånden også denne vej. (Vi hører senere, at Skælskørs borgere beklager sig over, at Korsør tager næringen fra dem).

Toldere må her jo også have været, og måske andre embedsmænd og næringsdrivende.

Hvor lå havnen ved Tårnborg? Et fingerpeg giver måske en indberetning fra Korsør amt 1744: At der fordum ned til fjorden har været en by eller stad, før Korsør fik stadsprivilegier, at det kan ses af „rudere“ (ruin) og en stenlagt bro 3 bøsseskud ud i fjorden.

Denne stenlagte bro er vel det såkaldte „Marks Stigs rev“, der sydøst for borgen går ud i noret; noget naturligt rev er det vist ikke, dertil er det for regelret, men snarere en læmole eller skibsbro lavet af middelalderens mennesker; på et kort fra 177-tallet ses en vej langs noret mod øst ud mod „revet“.

Adgangsvejen til og fra borgen har gået mod øst og drejet mod nord uden om Halseby sø til Tjæreby; dette er den gamle kirkevej; den kaldes også „Kongevejen“; hvorfor vides ikke, men måske forveksles den med Chr. den Fjerdes kongevej, som gik fra Antvorskov til Halsskov; den gik imidlertid fra Tjæreby til Halseby og ikke over Tårnborg.

Det var ønskeligt, om der engang kunne sættes en undersøgelse i gang, som kunne belyse forholdene om den gamle borg.

Tårnbor

Som kilder er benyttet: Saxo. — Kong Valdemars Jordebog 1231. — Indberetning om Korsør og omegn 1744. — L. F. la Cour: Bogen om Korsør. — Pastor Th. Winther: Bogen om Tårnbor. — Danmarks riges breve. — Trap. Leksikon. Kirkebetjent Karl Nielsen. — Danmarks kirker m. m.